

finem assequendum eligit. Hac responsione generali quaecumque ab aduersariis obiciuntur, soluta sunt.

At quod ad S. Thomam attinet, miramur adeo confidenter eius grauissimam auctoritatem pro sententia nobis contradicente usurpari. Quid enim ille docuit? Scilicet Christum reapse promeruisse, quoniam operatus est non coacte, sed sponte (26)? Fateamur equidem. Sed ipse sese exposuit scribens (27): »dicendum quod liberum arbitrium Christi non erat determinatum ad vnum secundum numerum, sed ad vnum secundum genus; scilicet ad bonum, quia ad malum non potest.« Ergo sensus verborum S. Thomae est, quod tametsi Christus non poterat peccare, et a fine ultimo, in quem sola libertate spontaneitatis ferebatur, deflectere, promeruit tamen, quoniam libertas exercitii absque specificationis libertate stat, ac cum determinatione finis stat deliberatio, et electio erga media.

Verum consulendus Arg. Doctor, legendaque eius verba in Summa Theologica, vbi omnem ambiguitatem, sinistramque de suo sensu intelligentiam tollit (28).

Hinc corruunt exempla omnia in argumentum ducta. Siquidem Deus se ipsum diligendo; Pater item et Filius Spiritum diuinum spirando; Beati quoque summo bono adhaerentes; homo tandem Beatitudinem amando, nullam patiuntur necessitatem, et liberi sunt naturae libertate, qua voluntas in finem fertur; non electionis libertate, qua media respicit: haec vero libertas, non illa, liberi arbitrii essentiam constituit.

Qua insuper doctrina rationibus vltimo loco positis occurrimus. Ad primam autem dicimus: libertatis diuisionem in libertatem a coactione, et libertatem indifferentiae non esse diuisionem libertatis arbitrii, sed voluntatis, vt fertur in finem sibi debitum absque vlla violentia, et vt media ad illum sine necessitate conducentia eligit. Arbitrium autem libertatem suam in mediorem electione exercet; trahitur etenim in finem naturae instinctu; qui quidem liber dicitur, quatenus inuitus non est, sed a voluntate exoritur.

Secundae rationis solutio est: ratio voluntatem antecedit, quoniam vt habet commune proloquium, nihil est volitum, quin praecognitum; vnde libertas rationabilium proprietas est. Itaque quemadmodum voluntas naturaliter trahitur in summum bonum, si intuitu-

(26) Lib. 3. Sent. Dist. 18.

(27) Ibidem ad 5.

(28) Tertia Parte, quaest. 18. art. 7. in corpore.

tuitiue illud videatur, in reliqua vero bona trahitur indifferenter: ita intellectus apprehendere nequit in bono illo summo, et per lumen gloriae proposito aliquam mali speciem, quae in ceteris quibuscumque bonis potest deprehendi. Hinc ratio accepta vniuersaliter infert motum animi voluntarium, non liberum: vt enim liber sit debet a ratione iudicium indifferens prodire. Igitur cum notitia perfectiore stat perfectior libertas, quatenus ex mediis indifferenibus eliguntur absque erroris periculo, quae ab ordine finis non deflectunt. Ast verbosi nimis in his soluendis fuimus; non tamen volentes, sed ipsa rerum natura cogente.

LIBER VI.

Diuinae gratiae effectus considerat.

CAPVT I.

Praecipuum gratiae effectum, videlicet sanctitatis ornatum, designat, atque tuetur.

Gratia sancificans, seu habitualis, donum est animae intrinsicum, et ex speciali Dei dilectione descendens.

Docent nos hanc veritatem Scripturae. Dicitur enim i. Ioann. iii. »omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.« Et Apostolus ad Eph. iv. dicit: »renouamini autem spiritu mentis vestrae, et induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, et sanctitate veritatis.« Super quae verba Augustinus scribit (1): »quomodo renouari dicimur, si non hoc accipimus, quod perdidit primus homo? Hoc plane recipimus secundum quandam modum, non immortalitatem corporis recipimus, quam non habuit homo: sed accipimus iustitiam, ex qua per peccatum lapsus est homo.« Idem Apostolus ad Rom. v. habet: »sicut per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt multi; ita et per vnus obedientiam iusti constituuntur mul-

Tom. III.

X

»ti.

(1) Lib. vi. de Gen. ad lit. cap. 24.

»ti... Vbi autem abundauit delictum, superabundauit gratia. «
Ex quibus Scripturarum locis firmissima haec aduersum haereticos
exurgit argumentatio. Etenim iuxta ipsorum haereticorum sensum et
primus homo insus fuit, iustitia sibi intrinseca, et non sibi impu-
tata; et homines peccatores constituti sunt non per externam Ada-
mi iniustitiam, aut eiusdem imputationem, sed per peccatum ab
eo originaliter in omnes deriuatum, ac vnicuique proprium, et in-
trinsecum: ergo si per gratiam renouati illam accipimus iustitiam,
in qua creatus fuit, et a qua lapsus homo est, iustitiam nobis in-
trinsecam accipimus, atque iusti proinde constituimur, non per so-
lam extrinsecam Christi iustitiam, eiusque imputationem.

Scripturis subscribunt Patres. Augustinus prae omnibus audiatur,
vbi ad verba illa Paulli ad Rom. iii. »iustitia Dei manifestata est «
eccl. ait (2); »non dixit iustitia hominis, vel iustitia propriae vo-
luntatis, sed iustitia Dei; non qua Deus iustus est, sed qua in-
»duit hominem, quum iustificat impium. « Et paullo post, allatis
etiam Paulli verbis: »iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, «
subiungit: »sicut autem ista fides Christi dicta est, non qua cre-
»dit Christus; sic et illa iustitia Dei, non qua iustus est Deus.
»Vtrumque enim nostrum est; sed ideo Dei, et Christi dicitur,
»quod eius nobis largitate donatur. «

Quae quidem Augustini testimonia (mittimus alia) aperte adeo
haereticorum errorem oppugnant, vt Caluinus ipse ita effutiat (3):
»nec Augustini quidem sententia, vel saltem loquendi ratio per om-
»nia recipienda est; tametsi enim hominem omni iustitiae laude spo-
»liet, ac totum Dei gratiae transcribat; gratiam tamen ad sancti-
»ficandum refert, qua in vitae nouitatem per spiritum regeneramur. «
Sic ipse sese damnat.

Accessit tandem Scripturae ac Patrum testimoniis Concilii Tri-
dentini decretum his verbis expressum (4): »si quis dixerit homi-
»nes iustificari, vel sola imputatione iustitiae Christi, vel sola re-
»missione peccatorum, exclusa gratia et charitate, quae in cordibus
»eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illis inhaeret; aut
»etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantum fauorem Dei, ana-
»thema sit. «

Atque auctoritati ratio quoque suffragatur. Hanc ex S. Thoma
sa-

(2) Lib. de Spirit. et lier. cap. 9.

(4) Sess. vi. Can. xi.

(3) Lib. iii. Inst. cap. 11.

sumimus (5): »per iustificantem gratiam homo fit obiectum, con-
gruum illud quidem, diuinae dilectionis supernaturalis: poni igitur
quid in homine intrinsecum debet, quo bonus sit in eo ordine, Deo
gratus, et a Deo amabilis. Haec enim est differentia inter gratiam
Dei, et gratiam hominis, amorem Dei, et amorem hominis, quod
Dei gratia, et amor facit bonum id, quod amat, et diligendo fa-
cit bonum; hominis vero gratia, et amor supponit bonitatem in eo,
quod amat. Quemadmodum ergo Deus hominem in esse naturae
amando, omnia naturae dona ei largitur, scilicet esse, proprietates, ce-
terasque perfectiones; sic et hominem diligendo, eidemque suam gra-
tiam elargiendo in ordine supernaturali, illi in eodem ordine, et esse,
et omnes tribuit perfectiones. « Est, (inquit S. Thomas) diffe-
»rentia attendenda circa gratiam Dei, et gratiam hominis. Quia
»enim bonum creaturae prouenit ex voluntate diuina, ideo ex di-
»lectione Dei, qua vult creaturae bonum, profuit aliquid bonum
»in creatura. Voluntas autem hominis mouetur ex bono praexi-
»stente in rebus; et inde est, quod dilectio hominis non causat
»totaliter rei bonitatem; sed praesupponit vel in parte, vel in to-
»to. « Atque postquam duplicem in Deo dilectionem distinguit, ge-
»neralem vniam, qua diligit omnia, quae sunt, »secundum quam es-
»se naturale rebus creatis largitur: « aliam vero specialem »secun-
»dum quam trahit creaturam rationalem supra conditionem naturae
»ad participationem diuini boni; « concludit: »sic igitur, per hoc
»quod dicitur homo gratiam Dei habere, significatur quiddam su-
»pernaturale in homine a Deo proueniens. «

COROLLARIUM.

Quae autem in huius veritatis probationem duximus momenta,
et habitualem gratiam in genere accidentium esse locandam suadent.
Principio siquidem Concilium Tridentinum (6) modum, quo homines
iustificantur, exponens, dicit hoc contingere dum Christi »Sanctis-
»simae Passionis merito per Spiritum Sanctum charitas Dei diffun-
»ditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhaeret. «
Et posthaec (7): »anathema dicit ei, qui dixerit homines iustifica-
»ri vel sola imputatione iustitiae Christi, vel sola remissione pec-
»catorum, exclusa gratia, et charitate, quae per Spiritum Sanctum

X 2

»in

(5) Prima Secundae, quaest. cx.
art. 1.(6) Sess. vi. cap. 7.
(7) Can. 11.

»in cordibus eorum diffundatur, atque illis inhaereat. « Profecto quidquid alteri inhaerere dicitur, accidens illico censetur.

Præterea: ꝑ quodnam substantiæ genus gratia sanctificans dicitur? Fortassis Dei ipsius substantia nobis intrinsece vnita, vel substantia aliqua creata a Deo animæ infusa? Atqui Theologis omnibus consentientibus Deus nequit intrinsece per modum causæ formalis vniri, quod habet gratia sanctificans ex doctrina Tridentini. Sed et repugnat communi Theologorum sensui substantia quæcumque creata per se subsistens, supernaturalis, quæque radix sit videndi et amandi Deum, vii est in se, cuiusmodi foret gratia tamquam substantia nobis a Deo infusa.

Neque Concilii mentem assequuti sunt, qui sic reponunt: verbum inhaeret, vt a Patribus Tridentinis prolatum est, id tantum significat, quod erat a Concilio intentum: hoc autem tantum erat definire, gratiam esse donum Dei intrinsecum, minime quod sit accidens: etenim Concilium dixerat alibi (8), de peccato originali edisserens, quod »propagatione, non imitatione transfusum omnibus in» est cuique proprium. « Quin intenderit decernere originale peccatum accidens esse, sed solum esse vnicuique intrinsecum.

Non inquam hi Concilii mentem plene assequuti sunt. Licet enim fateamur præcipuum Tridentinorum Patrum intentum fuisse definire, iustificantem gratiam non esse merum extrinsecum Dei fauorem, sed vere donum animæ intrinsecum; dum tamen ad id statuendum verbum *inhaeret* vsurpauit, sat superque indicauit, vtrumque se statuere voluisse; ne in ambiguo relinqueretur, an donum istiusmodi intrinsecum sit substantia, vel accidens. Quin licet demus liberaliter noluisse Concilium hocce statuere, modo tamen loquendi, menti quoque illorum Patrum id adserere conformius est.

In verbis autem Sessionis quintæ accidentis natura haud valet intelligi, quoniam de peccato originali quod in priuatione originalis iustitiæ consistit, sermo est; vnde quod positium est, vti accidens nequeunt verba illa significare: gratia vero quid positium est.

CA-

(8) Sess. v.

CAPVT II.

Lutheri error describitur. Eundem sequutum fuisse Caluinum notatur. Argumenta solvuntur.

Et istud etiam inter Lutheri impiissima dogmata recensendum, Dei videlicet gratiam nihil aliud importare, quam extrinsecum eius fauorem, et benevolentiam, qua homo dicitur Deo gratus, et ab eo dilectus; atque iustum esse nihil aliud dicere, quam Dei iustitiam, qua in se iustus est, homini imputari. Quod sane excorandum dogma Caluinus, ac quotquot Lutero-Caluiniani sunt, aptarunt. Ergo quod ad primum erroris caput attinet, quibus haeretici argumentis vtantur videamus.

Ex Scripturis itaque hæc producant: legimus, inquit, nos non habere iustitiam, sed iustos esse per iustitiam Christi. Dicit enim Paulus ad Philipp. iii. »et inueniar in illo non habens meam iustitiam quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi Iesu, su: quæ ex Deo est iustitia ex fide.« Legimus præterea, quod in Christo efficiatur ipsa iustitia Dei. Scribit siquidem idem Apostolus in ii. ad Corinth. », eum qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.« Legimus tandem, hominem non iustificari coram Deo, iuxta illud Iob. ix. », vere scio quod ita sit, et quod non iustificetur homo compositus Deo.« Et etiam iuxta illud Psalm. cxlii. », non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.« Legimus similia passim.

Deinde opponunt: iniuria fit Christo, dum præter ipsius gratiam et iustitiam aliam nobis intrinsecam volumus. Datur quoque hominibus superbiendi occasio, dum eis propriam et intrinsecam gratiam attribuimus.

Sed et ratio ipsa contra nostram adsertionem facere videtur. Primo enim, absque communicatione alicuius intrinseci valet stare Dei erga homines amor; reuera siquidem maxima Dei dilectio erga homines est prædestinatio, quin tamen aliquid intrinsecum ponat in prædestinatis; vt S. Thomas docet (1). Secundo: quum bonum quodcumque creatum ex diuino amore, velut a causa procedat, necessario Dei amor erga homines prius intelligendus est, quam sit in homine aliquid intrinsecum bonum creatum.

Quæ

(1) Prima Parte, quæst. xxiiii. art. 2.

Quae tamen hoc pacto solvuntur: primi generis testimonia ex Scripturis sumta non in sensu formali accipi patiuntur; ita ut sensus sit, iustitiam Dei et Christi formam esse, qua denominamus iusti; sed in sensu causali, et merito, quatenus Deus in nobis iustitiam causat, quam Christus passione sua nobis promeruit. Sic I. ad Corinth. dicitur: „factus nobis sapientia a Deo, et iustitia, et „sanctificatio, et redemptio.“ Neque enim audebit aliquis dicere Christum esse formaliter sapientiam, qua sapientes sumus, et redemptionem, qua sumus redempti.

Hinc Paullus non dicit, se non habere iustitiam, sed non habere suam ex lege, seu acquisitam propriis operibus legis, sed a Deo habitam per fidem Christi. Atque ut Augustinus scribit hunc locum pertractans (2); „quum dixisset, non habens meam iustitiam, quae „ex lege est, sed eam, quae est per fidem Christi, addidit: quae „ex Deo est. Ipsa est ergo iustitia Dei, quam superbi ignorantes „suam volunt constituere. Non enim propterea iustitia Dei dicitur, „quoniam Deus ea iustus est, sed quia homini ex Deo est. Secundam hanc autem iustitiam Dei, hoc est, quae ex Deo nobis est, „nunc fides operatur per dilectionem.“

Secundi generis testimonia eandem habent intelligentiam. Verum et possunt ita exponi, quod nos iusti efficiamur iustitia Dei in Christo, quoniam per ipsum Deus iustitiam nobis largitur; ideoque iustitia; quae in nobis fit, ab eo est participata, et exemplata. Vnde Augustinus exponens verba Paulli: „ut simus iustitia Dei in ipso:“ ait: „haec est iustitia illa Dei, non qua ipse iustus est, sed qua „nos ab eo facti.“ (3)

Ad testimonia autem tertii generis dicendum: hominem coram Deo non esse iustum, non quia in homine nulla iustitia esse possit, sed quia vel sibi relictus homo iustitiam non habet, sed vnicuique a Deo eam gratiose participat; vel quia iustitia, ut in homine, pro hoc statu posita, non est ita pura, ut coram Deo aliqua macula aspersa non sit. Itaque Augustinus dicit (4): „et quod ait, non „iustificabitur, ad illam perfectionem iustitiae retulit, quae in hac „vita non est.“ Vel quod sicut esse cuiusvis creaturae coram Deo est quasi non esse, iuxta illud Isaiae xl. „omnes gentes, quasi „non sint, sic sunt coram eo:“ ita homo, quantumvis iustus, co-

(2) Lib. 3. ad Bonif. cap. 7.

(3) Lib. de Spirit. et litt. cap. 18.

(4) De Perf. Iust. cap. 17.

coram Deo est quasi non iustus. Atque in hoc sensu dixit Christus Matth. xix. „vnus est bonus Deus.“

Quod secundo loco argumentum obicitur, hanc apertam habet solutionem: tantum scilicet abesse, ut ex hoc fiat iniuria Christo, quin potius maior illi gloria fit. Quemadmodum enim perfectior ille est, qui nedum in se perfectionem habet, sed praeterea tantae virtutis est, ut possit illam aliis communicare; ita maior Christi gloria est, si nedum in se habeat iustitiam, sed eam nobis per sua merita communicare valeat. Quum enim Christus iustitiae sit sol, debet solis exemplo non tantum iustitiae lucem in se habere, verum et in alios eam diffundere. Imo nisi hoc dicamus, iniuriam proculdubio Christo erimus: ponemus siquidem minus potentem Christum in beneficiendo, quam Adamum in malefaciendo. Quum reuera Adamus nos intrinsece peccato infecerit, ubi Christus extrinsecus tantum nos determinaret.

Neque insuper ex hoc occasio superbiendi datur, sed nos potius humiliandi: nam iustitia, quae nobis datur, non ex meritis nostris, ut volebant Pelagiani, confertur; sed a Christo vnicuique nobis est promerita, et intuitu illius nobis datur. Sicut igitur nulla superbiendi occasio datur, quando praeter sapientiam, quae est in Christo, interior in nobis fides datur, per quam Christum cognoscimus; interior charitas, qua Deum diligimus; ita et in praesenti.

Ad primam argumentationem e ratione petitam haec respondeamus: praedestinationem accipi debere, et ut est dilectio ab aeterno praedeterminata; qua acceptione, ut docet S. Thomas, est pars diuinae prouidentiae, quae non in rebus prouisis, sed in prouisore manet: et ut est dilectio exequutiua eiusmodi praedeterminationis in tempore; qua acceptione ponit in praedestinato vocationem ad fidem, ad gratiam, auxilia sufficientia, efficacia, et gratiam ipsam sanctificantem. Hinc adductum argumentum pro nobis stat, et in obicitur retorquetur. Ex quo enim praedestinatio amorem diuinum efficacem includat, esto pro tunc aeternitatis nihil in praedestinato ponat, ponit tamen plura bona intrinseca pro tempore quo ordinavit: amor ergo Dei erga hominem, ex quo efficax est, debet illum exequutiue amando quid intrinsecum in eo ponere. Itaque sub Scholae forma distinguenda venit maior probationis propositio hoc pacto: praedestinatio est maxima dilectio praedeterminata, esto: exequutiua nego. Nihil ponit in praedestinato pro nunc aeternitatis concedo; pro nunc temporis nego.

Ad

Ad secundam dicatur: quod sicut intellectio potest considerari vt dictio, et sic prior est verbo, quod dicit, et vt contemplatio, et ita posterior est verbo a se dicto; sic et amor Dei accipi valet vt effectiuus, qualiter prius est gratia, quam producit, et vt affectiuus, et sic posterior est gratia a se producta. Et ita Deus in homine gratia a se ornato complacet, cum diligendo. Hinc S. Thomas docet (5), Deum prius diligere, seu velle, et caussare bonum quam eligere; aliter ac nos, qui quum non caussemus bonum diligendo, sed ex praeeistente bono ad diligendum inuiremur; prius eligimus, quam diligamus; Deus vero prius diligendo facit bonos, postea eos eligit.

Aliam responsonem Scholae nostrae Doctores tradere consueuerunt his terminis expressam: diuinum nempe amorem esse omni dono creato gratiae priorem, non quidem prioritate *in quo*, seu intelligentiae, quasi aliquod signum detur in quo sit, vel intelligatur Dei erga hominem amor, et non sit, aut non intelligatur in homine donum gratiae; sed sola prioritate *a quo*, et originis; quatenus licet in eodem signo, in quo est, et intelligitur amor Dei, sit quoque et intelligatur in homine gratiae donum; amor tamen Dei intelligitur vt originans, et donum gratiae vt ab eo originatum.

COROLLARIVM.

Ex dictis autem consequitur, Deum hominem impium iustificatorem vere illi peccata remittere, quod est alterum fidei catholicae caput. Si enim impio dum diuina gratia iustificatur, reuera infunditur charitas ipsum Deo gratum reddens, eique sanctitas inhaereat intrinsecus; profecto non regitur peccati nequitia hoc tantum sensu, quod imputatione iustitiae Christi non censetur ad poenam: ac veluti Iacobus pelle hoedina contactus, peccator iniquus permanens, et indutus veste agni, qui tollit peccata mundi, diuinam benedictionem, aeternamque hereditatem accipiat; sed reapse iustus redditur, sanctus, atque interiori pulchritudine, animique decore exornatus.

Facit vero in hac re potissimum Scripturarum auctoritas. Dicit siquidem Dauid Psal. I. Deum precans: »dele iniquitate meam: »cor mundum crea in me Deus.« Et per Ezechielem Dominus spiritum sanctificationis promittens cap. xxxvi. ait: »mundamini ab omnibus inquinamentis vestris.« Quae sane loca, si in proprio, ob-

(5) Prima Parte, quae. xxiii. art. 5.

uioque sensu accipiantur (accipi autem debent quum nulla sequatur repugnantia) veram animi munditiam, innouationem, rectitudinem, ac pulchritudinem significant.

Accedit, quod nisi dicamus remitti vere iustificatis peccati maculam, grauissima inde consequuntur absurda cum Sacris litteris pugnantia. Etenim sequitur, Ecclesiam Sanctorum, ad quam pertinent iusti perseuerantes in gratia, rugam et maculam habere; atque in coelesti Hierusalem aliquos coinquatos habitare; neque mundos corde dumtaxat, sed immundos etiam, foedosque diuinae lucis splendore frui. Sequitur, Deum non iudicaturum esse homines secundum veritatem, neque secundum opera retributurum esse mercedem singulis; quum illos quorum anima iuxta haereticos immunda, et inquinata est, et quorum opera peruersa sunt, sit iudex vniuersorum laudibus cumulaturos. Sequitur, iustum comparandum esse in sententia haereticorum sepulchris dealbatis, in quibus latent foetida cadauera; atque propterea iustitiam quam maximopere iactant Calviniani, illam esse, quam in Pharisaeis Dominus execrabatur.

Neque obsunt his loca illa Scripturarum, vbi regi peccata dicuntur; vt in Psalm. xxxi: regantur etenim vt deleantur, quemadmodum cooperiuntur cicatrices cataplasmate: nam contexta simul dicuntur peccata, et iniquitates remissae: vel vt Augustinus docet, ideo regi peccata dicuntur, quoniam Deus non amplius illa intuetur, vt puniat (6). Cetera autem loca, quae adduci possent, vel obuia cuique sunt, vel ex dictis soluta.

CAPVT III.

Quomodo adulti ad iustificationem disponantur. Sensus Apostoli, hominem gratis et per fidem iustificari affirmantis, datur.

Homo adultus per motus liberi arbitrii diuina gratia excitati sese ad iustificationem disponit.

Nec contrarium verbis suis Paullus docuit.

Prima propositio fidei dogma est a Concilio Tridentino definitum Tom. III.

Y

his

(6) Enarrat. II. in eundem Psalm.

his verbis (1): „si quis dixerit, liberum hominis arbitrium a Deo motum, vt excitatum, nihil cooperari, assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac praeparet, nec posse dissentire, si velit; sed velut inanime quoddam nihil agere, mereque passiuè se habere, anathema sit.“ Item (2): „si quis dixerit, opera omnia, quae ante iustificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, vere esse peccata, vel odium Dei mereri; aut quanto vehementius quis nititur se disponere ad gratiam, tanto eum grauius peccare: anathema sit.“ Tandem (3): „si quis dixerit, sola fide impium iustificari; ita vt intelligat, nihil aliud requiri quod ad iustificationis gratiam consequendam cooperetur; et nulla ex parte necesse esse cum suae voluntatis motu praeparari, atque disponi; anathema sit.“

Hoc dogma Scripturae testantur. Dicitur enim Ioëlis II. „conuertimini ad me in toto corde vestro.“ Zachariae I. „conuertimini ad me . . . et conuertar ad vos, dicit Dominus.“ At conuersio istiusmodi absque motu liberi arbitrii fieri nequit; neque motus iste sine Dei gratia praeueniente: vnde Tridentinum duo haec coniungens (4), vbi de necessitate praeparationis ad gratiam agit, ait: „in Sacris litteris quum dicitur, conuertimini ad me, et ego conuertar ad vos, libertatis nostrae admonemur; quum respondemus conuerte nos Domine, et conuertemur, Dei nos gratia praeueniri confitemur.“

Docuit id ipsum Augustinus passim; maxime vero (5) vbi exponens illa verba: „quotquot spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei,“ ait: „dicit mihi aliquis; ergo agimur, et non agimus, imo et agis, et ageris; et tunc bene agis, si a bono ageris: spiritus enim Dei, qui te agit, agenti adiutor est tibi. Ipsum nomen adiutoris praescribit tibi, quia et tu ipse aliquid agis. Agnosce quid possas, agnosce quid confitearis, quando dicis, adiutor meus esto, ne derelinquas me. Adiutor eum vtique inuocas Deum, nemo adiuuatur si ab illo nihil agit.“

Accedit his omnibus ratio, quam nobis S. Thomas exhibet (6): impii iustificatio non aliter fit quam Deo hominem ad iustitiam mouente; ipse enim est qui impium iustificat, vt dicitur Rom. III.

(1) Sess. VI. Can. IV.

(2) Can. VII.

(3) Can. IX.

(4) Sess. VI. cap. 5.

(5) Serm. de Verb. Apost. modo 156.

(6) Prima Secundae, quaest. 103. art. 3.

Sed

Sed Deus mouet omnia secundum vniuscuiusque modum: sicut in naturalibus videmus, quod aliter mouentur ab ipso gratia, aliter leuita, propter diuersam vtriusque naturam: et homo habet secundum propriam naturam quod sit liberi arbitrii. „In eo igitur (concludit S. Thomas) qui habet vsum liberi arbitrii, non fit motio a Deo ad iustitiam absque motu liberi arbitrii; sed ita infundit donum gratiae iustificantis, quod etiam simul cum hoc mouet liberum arbitrium ad donum gratiae acceptandum in his qui sunt huius motionis capaces.“ Quod expressit etiam Tridentinum (7) dum ait, hominem iustificari per voluntariam susceptionem gratiae, et donorum cet.

Neque huic dogmati contrarius Paullus est, tametsi scribat, hominem gratis, et per fidem iustificari; quemadmodum altera propositio resoluit. Nam hoc vnum Apostolus intendit, ne Iudaei ad fidem Christi conuersi glorientur, quod fuerint semen Abraham, quod diuinas acceperint promissiones, quod ob circumcisionem, et reliqua legis opera, non per gratiam diuinumque propositum, non per redemptionem, quae est in Christo Iesu, vocati fuerint ad Euangelium; et in hunc scopum dirigens Apostolus duo capita Epistolae ad Rom. nempe III. et IV. docet, quod lex, exclusa fidei gratia, minime ad iustitiam conducit; quod tam Gentium, quam Iudaeorum opera per circumcisionem atque praepurum expressa, ex fide, et per fidem, scilicet praeueniente gratia, cuius primus effectus fides est, accepta illi sunt, qui Deus est, non Iudaeorum tantum, sed et Gentium; quod Abraham non habet gloriam nisi apud Deum, propterea quod non per carnis circumcisionem, sed per fidem Mediatoris Pater multarum gentium factus est.

Haec Epistolae laudatae subiecta materies est: hic eius scopus. Quis autem vel sola Epistolae lectione non percipit Paullum vnice a iustificatione excludere opera, quae fidem praecedunt, atque sine gratia praeueniente fiunt; siue opera legis, aut Mosaicae, aut naturalis sint, absque fide reparatoris facta, non vero opera fide directa, et adiutorio diuinae gratiae patrata? Ergo Apostolus ibi minime excludit opera gratiae, videlicet timorem, spem, caritatem, poenitentiam, et nouae vitae propositum.

Et quidem si opera quaecumque bona Paullus excludit, de fide nuda sermonem ille instituit, nequitquam de fide per dilectionem

Y 2

ope

(7) Sess. VI. cap. 7.

†
 ope: para
 f. in obg.
 pudicam
 peccat en
 el primer
 instant.

operante, quod nemo vnus sibi poterit persuadere. Etenim ipse Apostolus ad Galat. v. ait: „in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praepitium; sed fides quae per dilectionem operatur.“ Et in I. ad Corinth. xiii. „si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.“ Similiter ad Hebraeos xi. „fide, inquit, obtulit Abraham Isaac, quum tentaretur, et vnigenitum offerrebat, qui susceperat reprobationes.“ Numquidnam expositione haec opus habent? Recte itaque scribebat Augustinus (8): „Paulus non quamlibet fidem, qua in Deum creditur, sed eam salubrem, planeque Euangelicam definiuit, cuius opera ex dilectione procedunt: et fides, inquit, quae per dilectionem operatur. Vnde illam fidem, quae sufficere ad salutem quibusdam videtur, ita nihil prodesse assueuerat, vt dicat, si habeam omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.“

Haber similia de Gratia et libero arbitrio loquens (9). Igitur requiruntur ad iustificationem praeter fidem, spes, timor, charitas. Quam catholicam veritatem rursus ex Patrum dictis confirmamus: nam Clemens Alexandrinus docet (10): „fidem praecedere timorem adificare, dilectionem perficere.“ Basilius (11): „timor, ait, salutaris ad poenitentiam ducit.“ Ambrosius (12): „nemo, inquit, potest bene agere poenitentiam, nisi qui sperauerit indulgentiam.“ Hieronymus tandem scribit (13): „non peccatorem dixit (Paulus) iustificari per fidem, sed impium, id est, non credentem.“

COROLLARIUM.

Fides igitur, quae iustificationis exordium est, non est sola fides diuinarum promissionum, sed fides quae Deo pergrata est, diuinamque vberiore gratiam promeretur, qua diuina mysteria credimus: vt enim Matth. xvi. legimus, Petrus ob illam fidei confessionem: „tu es Christus Filius Dei viui,“ audire meruit, „Beatus es Simon Bar-iona“ cert. Et Marci vltimo ait Dominus discipulis: „praedicate Euangelium omni creaturae. Qui crediderit et baptizatus fuerit, saluus erit.“ Ioann. vi. Petrus ita Dominum alloquutus est: „verba vitae aeternae habes. Et nos credimus, et cogno-

(8) De fide et oper. cap. 14.

(9) Cap. 7.

(10) Lib. 1. Stromat.

(11) In Psalm. xxxiii.

(12) Initio lib. de Poenit.

(13) In cap. 3. epist. ad Rom.

„gnouimus, quia tu es Christus Filius Dei.“ Ioann. xx. dicitur: „haec autem scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei; et vt credentes, vitam habeatis in nomine eius.“ Actorum viii. Philippus Spadoni baptismum petenti, posteaquam illi Iesum euangelizauerat, exponens Isaiae prophetiam, ait: „si credis ex toto corde, licet.“ Apostolus tandem ad Rom. x. scribit: „si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, et in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit a mortuis, saluus eris.“ Haec est ergo fides, quae ad salutem assequendam disponit; scilicet, qua Petrus confessus est Christi diuinitatem, quam euangelizando Apostoli disseminarunt, ob quam Christi verba, et opera litteris sunt mandata, per quam credimus eundem Christum a mortuis resurrexisse, de qua vaticinati sunt Prophetae; verbo, fides diuinorum mysteriorum. Hinc iure merito Tridentinum decreuit (14): „si dixerit, fidem iustificantem nihil aliud esse, quam fiduciam diuinae misericordiae peccata remittentis propter Christum, vel eam fiduciam solam esse, qua iustificamur, anathema sit.“

At, inquit haeretici: Scripturae passim iustificationem, et peccatorum remissionem fiduciae in Christum tribuere videntur: veluti quum Paulus ad Hebraeos scribit cap. x. „habentes itaque fiduciam in sanguine Christi . . . accedamus cum vero corde in plenitudine fidei.“ Verum isthaec, aliaque consimilia non euincunt, iustificantem fidem formaliter esse fiduciam, sed ex fide, qua certo credimus, in nobis fiduciam generari a Deo obtinendi quod petimus. Vnde S. Thomas docet, quod aliquis spem, et fiduciam concipit ex hoc, quod credit verbis alicuius auxilium promittentis.

Sed cur in his immorandum? Fictitia enim vndequaue est fides illa specialis diuinarum promissionum, vt a Secretariis adseritur. Nam nullibi reuelauit Deus hominibus particularibus, quod eorum peccata sint remissa. Proferre illi quidem poterunt Scripturarum testimonia, quibus promissiones generales continentur, omnibus recte ad Deum conuersis factae; proferre item promissiones speciales poterunt, quae nempe Magdalenae poenitenti, Paralitico, et Hemorroissae factae fuerunt, et in Euangelis leguntur: ast parem gratiam cullibet peccatori, nimirum, quod sit rite conuersus, et quod ei remissa sint peccata, vbinam Deus reuelauit? Numquidnam, quia pri-

(14) Sess. vs. Can. xii.

privilegio speciali hoc Magdalenae, Paralitico, Hemoroissae reuelavit, et cuique etiam Sectariorum reuelasse dicendum erit? Absit figmentum hoc: absit ex eo promanans haeresis.

CAPVT IV.

Error haereticorum declaratur. Eorundem dissidium obiter notatur. Argumenta diluuntur.

Solum fidei motum ad adulti iustificationem sufficere nostri etiam temporis Sectarii venditant, ab antiquioribus edocti: nam exortam iamiam haeresim isram Apostolorum aetate fuisse, auctore Simone Mago, quem alii sequuti sunt, Augustinus testatur (1). Hanc vero Lutherus, Caluinus, eorumque sequaces suscitauerunt. Dixerunt enim ad remissionem peccatorum solam fidem sufficere, qua quis certo credat unicuique remitti peccata per Christum: hac fide peccatorem, quasi manu apprehendere Christi iustitiam, et per imputationem suam facere; adeo vt eo ipso, quo aliquis credat sibi remitti, aut remissa esse peccata, ei remittuntur, et hac sola fide iustificatur.

Verum in assignando quaenam fides ista sit, quae iustificat, plurimum Lutherus et Caluinus dissident. Vult enim primus fidem illam, qua iustificamur, nihil aliud esse, quam firmam fiduciam, qua peccator confidit ob merita Christi sibi peccata non imputari: vnde eam ponit in voluntate, ac per illam solam ita iustificari, vt opera bona penitus excludat. Secundus autem vult, fidem iustificantem esse fidem, qua quis certo credit non quodcumque a Deo reuelatum in generali, sed hoc precise, sibi videlicet a Deo per Christum remitti, seu remissa peccata esse: hac enim, quasi manu apprehendit iustitiam Christi, eam facit suam, qua vestitus iustus coram Deo apparet. Distinguit enim hic (2) triplicem fidem: scilicet historicam, qua credimus vera esse ea, quae in sacris Scripturis continentur, quia tradita et proposita a Deo, qui verax est; aliam, quam vocat fidem miraculorum, quamque facultatem edendi miracula dicit; sed verius est ipsa fides historica, qua credit nihil esse quod a Deo fieri non possit. Et de hac loquitur Christus Marci xi. dum ait: »habere fidem Dei; amen dico vobis, qui

(1) Lib. de Fide, et oper. cap. 14. (2) Lib. iii. Institut. cap. 2.

»quicumque dixerit huic monti, tollere et mittere in mare, et non »haesitauerit in corde suo, sed crediderit quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei.« Et Paullus illis verbis I. ad Corinth. xiii. »si »habuero omnem fidem, ita vt montes transferam,« cetera. Tertiam demum, quam vocat fidem promissionis; et est illa, inquit, qua credimus veras esse Dei promissiones de gratuita remissione peccatorum per Christi merita, cuius fit mentio Marci ultimo, vbi dicitur: »qui crediderit et baptizatus fuerit, saluus erit.«

Superaddit tamen, ad iustificationem necessariam non esse solam fidem historicam, aut fidem miraculorum, sed dumtaxat fidem promissionum, hancque non solum generalem, qua credimus promissam esse peccatorum remissionem omnibus, qui in Christum credunt, sed particularem, et specialem, qua vnusquisque sibi diuinam promissionem applicans credit, seu verius confidit sibi omnia peccata sua per Christum esse dimissa.

Hinc fidem iustificantem ita ipse definit: »diuinae erga nos beneuolentiae firmam, certamque cognitionem, quae gratuita in »Christo promissionis veritate fundata per Spiritum Sanctum, et reuelatur mentibus nostris, et cordibus obsignatur.« Quibus sane verbis, tametsi velit fidem esse firmam, certamque cognitionem; quia vult tamen huius cognitionis obiectum diuinam beneuolentiam esse, videtur ille nihil aliud per fidem iustificantem intelligere, quam fiduciam in diuinis promissionibus; quae vtique fiducia non intellectus, sed voluntatis actus est; sicque et videtur aliis terminis cum Luthero conuenire.

Quoniam vero, quod ad hanc attinet difficultatem, duos intellectus actus distinguere possumus; nempe, notitiam veritatis certam, et exploratam, et insuper assensum datum veritati propositae; qui duo actus valde inter se distinguuntur; Caluinus citato loco in Doctores inuehitur Catholicos, quasi ipsi solum fidei assensum, seu submissionem reuelatis exigant; quamuis palpabili ignorantia credendorum fideles laborent. Ast fallitur, vel fallere vult malignus impostor. Nemo enim Catholicorum est, qui non sentiat teneri quemlibet adultum notitiam explicitam praecipuorum fidei mysteriorum habere; quem ob finem Cathedismi pro Idiotis etiam instituti sunt. Dicimus tamen non teneri omnes tantam, tamque exploratam singulorum habere cognitionem, quantam habet Theologus. Praeterea dicimus, neutiquam in apprehensione, et cognitione fidem iustifi-

stificationem consistere, sed in assensu reuelatis praestito ob auctoritatem dicentis.

Sed non est hoc loco dissimulandum quod in haereticorum scriptis legere est; scilicet non omnino excludere opera a iustificationis negotio. Lutherus enim est, qui dicit (3): »multi dum audiunt, ut solummodo credatur omnia ipsis remitti peccata, fingunt sibi fidem, et putant se mundos esse, per quod fiunt temerarii, et securi.« Brentius ait (4): »fidem iustificare, quae sit per charitatem efficax, et absoluat per poenitentiam.« Hieronymus Zanchius (5): »nemo adustus, inquit, potest saluari sine charitate in Deum, et proximum.« In colloquio item Alterburgensi ann. 1568. inter alia traditum est: »bona opera necessaria esse ad salutem.« Quod et Philippus Melancthon adseruit (6), alique etiam Protestantes: ita certe ut conuerterentur pleraque paradoxa ex ipsorum libris a Catholicis Scripioribus congeri, quae ibidem non extant. Quae tamen fronte id faciunt? Quamcumque siquidem inter partes haereticas velitationem agnoscere velimus, puram esse logomachiam illico censemus. Etenim qui ex eis operum necessitatem ad salutem concedunt, minime loquuntur de necessitate *efficientiae*, quasi ad salutem per se caussandam, et ad iustificationem promerendam aliquid valeant, sed de necessitate, quam ipsi *praescientiae* vocant, absque concursu ad actum iustificationis, quam haberi putant per solam in Christum fiduciam. Haec pro haereticae doctrinae historia.

Accedamus modo ad ipsius perpendenda fundamenta. Ac multa quidem aduersus primam propositionem congerunt; quae tamen ad tria capita reducenda sunt. Primum est, quod Apostolus ad Rom. iii. docet: »iustificari hominem per fidem sine operibus legis.« Cuius quidem loci, inquirunt, scopus est demonstrare, iustificationem gratis haberi, quoniam si quis ex operibus iustificatur, »habet gloriam, sed non apud Deum.« Hinc est, quod etiam Concilium Tridentinum definit (7): »nihil eorum quae iustificationem praecedunt, siue fidem, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promereri.« Et Augustinus inquit (8): »sciat quisque per fidem se posse iustificari, etiamsi legis opera non praecesserint. Sequuntur enim iustificatum, non praecedunt iustificandum.«

Se-

(3) In Visitatione Saxonica.

(4) In Lucam.

(5) In Miscellaneis.

(6) In Diatriba de Iustif.

(7) Sess. vi. cap. 8.

(8) Lib. de Fide et Oper. cap. 14.

Secundum caput est, quod plura Scripturae loca fidei iustificationem atque salutem tribuunt, ut ad Rom. i. ubi dicitur: »iustus ex fide uiuit.« Matth. ix. »fides tua te saluam fecit.« Neque accipi haec debere de fide, quae operatur per dilectionem apertus Lucae textus suadet, qui solam fidem commemorat, uidelicet: »crede tantum, et salua erit.« Lucae vii. Vnde Augustinus de Sanctis veteris testamenti ad Bonifacium scribens ait (9): »quantalibet fuisse virtutis antiquos praeditos iustos, non eos saluos fecit nisi fides Mediatoris.«

Tertium caput est, quod Patres a sola fide salutem agnoscunt. Consulantur Chrysostomus (10), Tertullianus (11), atque Augustinus (12): ne alios memoremus. Hinc sic potest argumentari: si ad iustificationem requireretur aliquis liberi arbitrii motus, iustificationis non esset gratia, sed merces; neque recte Scripturae ac Patres fidei tantum ipsam iustificationem tribuerent: id falsum absurdum est: igitur nulla liberi arbitrii dispositio iustificationem praecedit.

Huc collineant aliae quaecumque argumentationes e ratione desumptae. Has damus: nequit homo se ad iustificationem disponere per id quod peccaminosum est: huiusmodi sunt omnes actus peccatoris iustificationem praecedentes: non enim potest arbor mala bonos fructus facere: nequit ergo per proprios actus homo se ad gratiam disponere.

Deinde: eiusmodi actus iustificationem praecedentes quamuis ex Spiritu Sancti motione fiant, nullam ex natura sua cum gratia iustificationis connexionem habent: adhuc enim his positus homo gratis iustificatur: non ergo disponunt; quia dispositiones cum forma connecti debent: neque connexionem habent ex Dei lege; quia nulla lex est, quod facienti quod est in se Deus det gratiam.

Rursus: si nostris actibus dispositionem ad nostram iustificationem ponimus, sequitur inde apertissime, hominem propriis actibus iustificare se ipsum: quemadmodum qui ponit vltimam dispositionem ad esse alterius hominis, etsi animam non producat, illum dicitur generare: par hoc quis concedere poterit? Haec obiiciunt.

Quorum solutionem hic subiicimus: atque primum, nempe locus Pauli abunde expositus secunda propositione manet. Hinc breuiter dicimus: iustificari quidem hominem per fidem, sed illam fidem,
Tom. III. Z dem,

(9) Lib. i. cap. 21.

(10) Orat. de Fide et Lege.

(11) De Baptismo.

(12) Quaest. lxxvii.

dem, quæ per dilectionem operatur: et eo tantum sensu excludi opera, quatenus in se inspecta nullatenus ad iustitiam perducunt, omnemque vim, ac robur a gratia præueniente recipiunt. Affirmamus propterea hominem iustificari gratis per fidem, etiamsi iustificationem præcedat timor, spes, dilectio, et contritio. «Quia ipsa fides, vnde incipiunt bona, quæcumque sunt, merita, gratuitum donum Dei est,» inquit Augustinus (13); «et quia opera sunt ex fide, non ex operibus fides, ac per hoc ab illo sunt nobis opera iustitiæ, a quo est fides, de qua dictum est: iustus ex fide viuunt» inquit idem Augustinus (14). Eadem profecto mens est Tridentinorum Patrum: etenim Sacrosancta Synodus paullo ante ea verba: «nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera, ipsam iustificationis gratiam promerentur,» dispositiones, quas iustificatio consequitur, enumerat.

Deinde: per omnia Augustinus coherens ait: «quum Apostolus dicit iustificari hominem per fidem, et gratis, ea verba in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ catholice sensus tenuit, et expressit, vt scilicet, per fidem ideo iustificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium.» Rationem insuper illam addens, quam adfert Paulus, «quoniam si iustificatio gratia est, iam non ex operibus, vt idem Apostolus inquit; alioquin gratia iam non est gratia.» Itaque quum illud Apostoli dictum non sit accipiendum de operibus a Christi gratia perfectis, quibus rationem meriti inesse ipsa Synodus definit, sed de iis vnice, quæ fiunt absque præuenientis gratiæ adiutorio, a quo iustificationis exordium sumendum est; sequitur apertissime, Concilium, vbi ait neque fidem, neque opera iustificationis gratiam promereri, aut loqui de fide prorsus informi, ac mortua, quæ ad iustitiam nihil magis, quam donum linguarum, aut prophetiæ, aut scientiæ potest conferre; aut saltem de merito de condigno, quo carent opera ante iustificationis gratiam patrata.

Hunc quoque sensum habent verba Augustini inter arguendum relata: scilicet quod opera non præcedunt, sed sequuntur iustificatum. Opera nempe, quibus æterna vita tamquam merces rependitur. Ait enim ibidem, Apostolum tribuentem iustificationem fidei, definire: «non quamlibet fidem, qua in Deum creditur, sed eam

(13) Epist. ad Sixtum nunc 194.

(14) De Grat. et lib. arb. cap. 7.

salubrem, planeque euangelicam, cuius opera ex dilectione procedunt.»

Deinde: ostenderit supra (15), requiri in baptizandis poenitentiam ex verbis Act. II. «agite poenitentiam, et baptizetur vnusquisque vestrum.» Insuper requirit (16) propositum seruandi mandata. Ait se prolixius de hac quaestione in libro de Spiritu et littera disputasse; vbi hæc dixerat (17): «iustificati gratis per gratiam. Non itaque iustificati per legem, non iustificati per propriam voluntatem, sed iustificati gratis per gratiam ipsius, non quod sine voluntate nostra fiat; sed voluntas nostra ostenditur infirma per legem.» cetero. Ergo apertissime docet Augustinus, hominem gratis iustificari, ac opera non præcedere iustificationem, quia prior est gratia, quam meritum.

Ex his patet solutio ad ea, quæ secundo loco sunt obiecta. Dum enim Scripturæ, ac Patres fidei iustificandi vim tribuunt, de fide accipiendi sunt, quæ per dilectionem operatur, et in quantum fides est primum gratiæ donum, per quod cetera impetrantur. Fidem igitur iustificare fatemur, solam autem informem ad iustificationem sufficere negamus. Nec oppositum euincunt illa verba ex Luca prolata: siquidem de salute filiae Principis Synagogæ, non de sanctificationis gratia dicta sunt.

Possunt quoque iniquitatis operarii, vt ex Matth. vii. colligitur, virtutes multas in Christi nomine operari: ideoque alia fides ad miracula patranda, alia ad sanctificandas animas necessaria est.

At S. Augustinus dum ait, antiquos iustos non nisi Mediatoris fide salutem esse assequutos, Pelagianos redarguit, autumantes quod vereres Patriarchæ salui facti fuerint absque Christi gratia: vnde excludit inibi tantum opera solius naturæ viribus facta, non auxilio gratiæ ac per fidem in futurum Redemptorem perfecta: sic enim loquitur infra: «per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus nos saluos fieri, quemadmodum et illi. Hoc vos non vultis inimici gratiæ Christi, vt eadem gratia Iesu Christi salui facti credantur antiqui; sed distribuitis tempora secundum Pelagium in cuius libris hoc legitur; et ante legem dicitis saluos factos esse per naturam, deinde per legem, postremo per Christum, quasi hominibus duorum superiorum temporum, ante legem scilicet,

Z 2

(15) Cap. 8.

(16) Cap. 9.

(17) Ibidem.

met in lege, sanguis Christi non fuerit necessarius« ceter.

Eadem significatione dixerunt Ecclesiae Patres reliqui sola fide hominem iustificari exclusis omnibus quibuscumque operibus factis absque gratia; id est, fide illa, quam Hieronymus (18) deuorant in Deum animam vocat, et qua dicimur in Scripturis nedum mente, sed et corde credere. Esse autem hanc Augustini mentem praeter ea quae supra adduximus, haec quae in ipsis quaestionibus superaddit, confirmant. «Quod si quum crediderit, ait, mox de hac vita decesserit, iustificatio fidei manet cum illo: nec praecedentibus eius operibus, quia non merito ad illam, sed gratia praeuenit, nec consequentibus, quia in hac vita esse non sinitur.» Id ipsum eo loco Chrysostomus docet, de latrone pertractans, qui tempus recte operandi non habuit, confessus tamen est iniquitatem propriam, et regnum Christi, et sperauit, et petit, ut ex Euangelio colligimus. Tandem Tertullianus de fide per charitatem formata loquitur, quam ipse *integram* nominat. Corruunt ergo quae ex Patribus haeretici proposuerant.

Quae vero vis rationum, quae e vestigio adductae sunt? Prima sic soluta esto: non quaecumque homo in peccato mortali existens agit, peccata esse; sed ea solum, quae ex affectu ad peccatum operatur. Nam peccatorem quandoque ex amore virtutis agere, et opera moraliter bona posse facere exploratum habemus. Quod si a Spiritu Sancto nondum quidem inhabitante, sed cor eius mouente, incipiat de sua salute cogitare, et quaerere media ad assequendam iustificationem; esto nondum a statu peccati creptus, tamen per tales actus viam sibi ad iustificationem a Deo obtinendam parat. Et haec est Concilii Tridentini doctrina (19).

Ad secundam dicimus: actus nostros iustificationem praecedentes atque ex motione Spiritus Sancti procedentes, non habere quidem ex natura sua cum gratia iustificationis connexionem per modum meriti, maxime de condigno; habere tamen moralem connexionem in Dei promissione fundatam, scilicet, «conuertimini ad me, et conuertar ad vos.» Hinc promissa est iustitia ei, qui se ad illam praeparat viribus et adiutorio gratiae.

Tertiam ut soluant, concedunt aliqui non ignobiles Theologi posse in aliquo vero sensu dici, hominem se ipsum iustificare per ac-

(18) In Dialogo Orthodoxi, et Luciferiani.

(19) Sess. xlv. cap. 4.

actus, quibus Spiritu Sancto mouente vltimam dispositionem ad gratiam ponit: quod est, aiunt, se ipsum dispositiue iustificare. Sed nos malumus id perpetuo negare, ne quoquo modo illud deducatur inde; nempe impii iustificationem opus hominis esse, qui iustificatur, contra ac docet Paulus Rom. iv. «credenti in eum, qui iustificat impium.» Neque enim homo ponit vltimam dispositionem ad gratiam propria virtute, quemadmodum ponit vltimam dispositionem ad formam, qui alium hominem generat; sed virtute gratiae Dei mouentis: quae insuper producta dispositio morale tantum connexionem cum gratia iustificationis habet: est enim gratiae collatio nouum beneficium a beneficio praeparationis ad gratiam longe diuersum.

CAPVT V.

Meritum bonorum operum considerat. Tum de conditionibus operis meritorii loquitur.

Opera, quae iustificationem praecedunt, meritum de congruo habent.

Quae vero ab homine iustificato fiunt, meritum etiam de condigno obtinent.

Harum adsertionum prima ex eo demonstratur, quod iuxta Concilii Tridentini decretum (1), opera quae iustificationem praecedunt, ad ipsam iustificationem disponunt, et Deus conuertitur ad Impium, se, dum gratia excitatur, ad Deum conuertentem: at huiusmodi dispositionibus ratio meriti de congruo inest: non enim censenda nullius meriti est petentis fides, quaerentis pietas, et pulsantis instantia, potissimum si quaerendo, petendo, et pulsando, inuenire, accipere, et intrare dicatur.

Accedit auctoritas Augustini scribentis (2): «sed nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat; neque enim nullum est meritum fidei, qua ille dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori, et descendit iustificatus merito fidelis humilitatis, quoniam, qui se humiliat exaltatur.» Et (3): «quis

(1) Sess. vi. cap. 6.

(2) In Epist. ad Sixtum.

(3) De Praed. Ss. cap. 7.

»autem dicat, eum, qui iam coepit credere, ab illo, in quem cre-
»didit, nihil mereri?«

Verum non habent opera huiusmodi meritum de condigno, quo-
niam deest illis gratiae status, dignitas filii adoptiui, ac diuinae
naturae participatio; scilicet, praecipua ex conditionibus ad meritum
requisitis, vt inferius adnotabimus.

Secundam propositionem praecipuis litterae Sacrae testantur. Le-
gimus enim Sap. v. »Iusti autem in perpetuum viuent, et apud
»Dominum est merces eorum.« Matth. v. »gaudete et exultate,
»quoniam merces vestra copiosa est in Coelis.« Et cap. xxv. »ve-
»nite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a con-
»stitutione mundi. Essuriui enim« ceter. Lucae vi. »ecce enim mer-
»ces vestra multa est in Coelo.« Ad Rom. ii. »reddet vnique
»secundum opera eius.« II. ad Timoth. i. »potens est depositum
»meum seruare in illum diem iustus iudex.« Apocalypsoes vltimo:
»ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere vnique
»secundum opera sua.« Ex quibus testimoniis liquido apparet, aet-
ternam beatitatem bonorum operum esse mercedem; atque quum
merces meritis rependatur, apparet inde bona opera meriti ratio-
nem habere.

Scripturis consonant Ss. Patres: Ignatius Martyr haec habet (4):
»sinite vt bestiarum esca sim, per quam possum Deum promere-
»ri.« Basilii (5): »omnis actio iusti digna est, quam Deus res-
»piciat.« Gregorius Nazianzenus (6): nos ad bona opera hortatur,
»vt non solum habeamus gratiae donum, sed etiam praemium con-
»sequamur.« Chrysostomus (7): »vitae ratione, inquit, et bono-
»rum operum Deum habemus debitorem.« Cyrillus (8): »praemi-
»um gloriae, ait, certantium laboribus respondere.« Tandem Ber-
nardus (9): »omne quod feceris bonum, dicit, malum, quod
»quidem non facere liberum sit, merito ad meritum deputatur.«

Hinc Synodus Tridentina iure optimo hanc veritatem definiuit
haereticis anathemate dicto (10). Licet enim meritum de condigno
non commemorarint Patres Tridentini, ne scilicet, quorundam Scho-
lasticorum opinionem adserentium nullum dari in creatura condig-
num meritum notarent; tamen hocce de condigno meritum maxi-

(4) In Epist. ad Rom.

(5) In Psalm. xxxiiii.

(6) Orat. xxxi.

(7) Hom. ii. in Epist. ii. ad Timoth.

(8) In Thes. xxvi.

(9) Serm. lxxxvi. in Cant.

(10) Sess. vi. Can. 32.

ma

ma nos probabilitate sustinemus. Habemus enim in nostrae senten-
tiae defensionem haec argumenta. Principio, canone laudato Tri-
dentini firmatum est, opera iustorum vere augmentum gratiae, vi-
tam quoque aeternam promereri: meritum igitur illa habent, non
congruum solum ac decens, sed et condignum.

Insuper: id nos absdubio propugnare debemus, quod perfracte
haeretici pernegant: hos autem meritum de congruo minime denegare
exploratum est. Bucerus enim inquit (11): »si Ss. Patres, aut
»alii intelligant per mereri, facere ex fide gratiae bona opera, qui-
»bus Deus mercedem promissit, hoc sensu vsurpare illud verbum
»minime damnabimus.« Habent his similia alii Nouatores. Atque
sunt haec haereticae doctrinae natia consecraria. Etenim ideo negant
illi operis, et mercedis aequalitatem, quoniam non admittunt
inharentem iustitiam, quae dignitatem bonis operibus attribuat. Quae
ergo erit nostra cum haereticis contentio, nisi meritum de condigno
propugnemus?

Ad haec: mens Patrum Tridentinorum ista fuit ex Pallauci-
no (12): »operibus post acceptam iustitiam peractis, adeoque diui-
»na gratia informatis, redditisque ob merita Christi potentioribus,
»cuius viuum membrum effectus est is, qui ea peragit, omnes con-
»cedebant rationem meriti condigni, ad conseruandam, augendam,
»que eandem gratiam, aeternamque felicitatem consequendam.« Hanc
ipsam doctrinam tradidere Theologi sequiores; illi etiam, qui post
haeresim Lutheranam, et Caluinianam scripserunt.

Accedit his argumentationibus, quod Sacrae litterae iustum ap-
pellant Dei filium, regni haeredem, palmitem viti adhaerentem, et
spiritu promissionis obsignatum, qui est artha, et pignus haeredi-
tatis. Patres etiam saepe inculcant Deum se iustis debitorem fecisse,
non quidem aliquid accipiendo, sed quod ipsi placuit promitten-
do: ita vt Dominus ipse, qui largitor est gratiarum, et debitor co-
ronae sit, Augustini phrasi (13).

Ceterum amplius nostra adsertio firmabitur conditionibus ad
meritum requisitis, summatim licet, memoratis: quod posterior cap-
itis pars praeseferebat. Itaque has nos pro meritorio opere condi-
tiones catholice adsignamus. Quod bonum sit, liberum, supernaturale,
in statu viae elicatum, ex charitate profectum, cum diuina pro-
mis-

(11) In Disput. Ratisp. 1546.

(12) Lib. viii. cap. 4.

(13) Enarrat. in Psalm. lxxxiiii.

missione coniunctum, ab homine iusto, et diuina habituali gratia exornato promanans. Ac primam quidem conditionem neminem futurum iudicamus, qui explodat, reiciatque. Domini enim verba sunt ad Cain Gen. iv. »nonne si bonum egeris, recipies; sin autem male, statim in foribus peccatum aderit?« Et Apostolus ad Rom. ii. sic loquitur: »tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum.« Et cap. vi. »stipendia enim peccati mors.«

Sed et ratio id suadet: etenim Deo accepta sunt dumtaxat opera, quae ipsum laudant, et legi aeternae non dissonant: nam mala opera Deus nec praedeterminat, nec praecipit, nec approbat, sed vnicuique illa permittit ad iustitiae ostensionem, bonorumque profectum.

Quod vero bonum opus intelligimus? Scilicet illud, quod ab aequitatis regula non deflectit, quo Deo fruimur, et vimur creaturis, cuius non solum officium commendatur, sed etiam finis recte dirigitur: vt enim Matth. vi. scriptum est: »qui iustitiam faciunt ut videantur ab hominibus, mercedem non habent apud Patrem, qui in Coelis est;« et qui gloriam suam quaerunt »repperunt mercedem suam.«

Secunda meritorii operis conditio est libertas: qua nempe homo suorum actuum dominium habet et potestatem. Hanc autem requiri ad meritum, Ecclesiastici verba cap. xxx. testantur: scilicet: »qui potuit transgredi, et non est transgressus; facere mala, et non fecit; ideo stabilita sunt bona illius in Domino.« Testatur quoque Augustinus, qui posteaquam demonstraerit, exigi in diuinis monitis voluntatis opus ad aliquid faciendum, concludit (14): »quando enim volens facit, tunc dicendum est opus bonum, tunc speranda est boni operis merces ab eo, de quo dictum est: qui reddet vnicuique secundum opera sua.« Testatur dein damnatio tertiae propositionis Iansenianae, et articulorum Michaëlis Baii, necnon Canon iv. Sess. vi. Synodi Tridentinae. Testatur demum ipsa ratio: siquidem nequit ad meritum imputari, quod sub operantis hominis potestate non est.

Tertiam meritorii operis conditionem, nempe supernaturalitatem, Conciliorum definitiones abunde commonstrant. Etenim Arausiana II. Synodus definiit (15): »si quis per naturae vigorem bonum aliquid, quod ad salutem pertinet, vitae aeternae, cogitare, aut eligere posse confirmat, absque illuminatione, et inspiratione Spi-

(14) De grat. et lib. arb. cap. 2.

(15) Can. vii.

ritus Sancti haeretico fallitur spiritu.« Et Tridentina (16): »si quis dixerit, ad hoc solum diuinam gratiam per Christum Iesum dari, vt facilius homo iuste viuere, ac vitam aeternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratia vtrumque, sed aegre tamen, et difficulter possit, anathema sit.« Eandem demonstrant omnes Theologorum disputationes, quaeque a nobis sunt praemissae aduersus Pelagianos, et Semipelagianos. Demonstrant Augustini, et Thomae ratiocinationes. Primus enim illud contra Iulianum vrget (17), gratis videlicet, mortuum esse Christum, si absque ipsius gratia ad regnum peruenire possimus. Alter vero tradit (18), meritorium opus, quatenus ex libero arbitrio procedit, maximam cum vita aeterna habere inaequalitatem; proindeque requiri, quod a virtute Spiritus Sancti mouentis valorem suum accipiat.

Conditionem quartam, scilicet viae statum, Scripturae designant. Dicitur enim Ecclesiastes xi. »si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit;« et Christus Dominus Ioann. ix. dixit: »venit nox, quando nemo potest operari.« In quem locum Augustinus (19): »aliud est tempus, ait, operationis, aliud receptionis: reddet enim Dominus vnicuique secundum opera sua. Quum viuus, fac, si facturus es: erit enim tunc nox valida, quae inuoluet impios. Sed et modo omnis infidelis, quando moritur, illa nocte suscipitur, et non est, vt illic aliquid operetur.«

Est vero huius conditionis causa diuina praecordinatio; qua praefinitum est temporariam hominum vitam militiae et laboribus esse exercendam, transigendamque; corona ac mercede vitae aeternae consignatis. Hinc neque Sancti maiorem gloriam, neque damnati maius promerentur supplicium, defectu huius conditionis.

Quintam conditionem, scilicet, quod opus ex charitate promanet, ad meritum de condigno necessariam iudicamus. Certe Paulus charitatis necessitatem insinuat saepe saepius. Potissimum ad Galatas v. scribens: »in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed fides, quae per charitatem operatur.« Et in priori ad Corinth. », si habuero omnem fidem, ira vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.« Eandem

Tom. III.

Aa

com-

(16) Sess. vi. Can. ii.

art. 3.

(17) Lib. iv. cap. 3.

(19) Tract. xlii. in Ioann.

(18) Prima Secundae, quaest. civ.

commendat Christus ipse apud Ioann. cap. xiv. dicens : „ qui diligit me, diligitur a Patre meo; et ego diligam eum, et manebit in me ipsum.“ Et Iacobus cap. i. de viro illo, qui in tentatione probatur, ait : „ accipiet coronam vitae, quam repromissit Deus diligentibus se.“

Scripturarum testimoniis innixam Ss. Augustini et Thomae sententiam nouimus, eisdemque adhaerentem. Scribit etenim primus (20): „ amorem quo peruenitur ad Deum, non esse nisi a Deo, et sine hoc amore Creatoris nullum bene uti creaturis.“ Et alio in loco (21): „ per legem adduci hominem ad fidem, per fidem impetrare spiritum largiorem, per spiritum diffundi charitatem, per charitatem impleri legem.“

Alter vero dicit (22): „ meritum vitae aeternae primo pertinet ad charitatem: ad alias autem virtutes secundo; secundum quod earum actus a charitate imperantur.“

Suffragatur ratio. Nam charitas, quoniam legis plenitudo est, nedum praecepta omnia comprehendit, et ad illa adimplenda voluntatem inflamat; verum etiam finem dirigit; vnde in moralibus virtutis pretium desumitur. Insuper: gloria dilectioni magis, quam operibus rependitur: alioquin B. V. Maria haud foret Apostolis in gloria sublimior; hi enim pro nomine Christi contumelias, ac mortem perpessi sunt.

Sextam conditionem, quam in diuina promissione locamus, ad meritum de condigno requiri, conforme admodum Tridentino decreto nobis apparet (23). Est huiusmodi: „ bene operantibus vnde in finem, et in Deo sperantibus proponenda est vita aeterna, et tamquam gratia filiis Dei misericorditer promissa, et tamquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, et meritis reddenda.“ Praeterea: Baiani articuli a Sede Apostolica damnatio id amplius firmat. Dicebat enim: „ sicut opus malum est sua natura mortis aeternae meritorium; sic bonum opus est ex sua natura vitae aeternae meritorium.“

Rursus: Augustinus haec in re tradidit (24): „ fidelis Dominus, qui se nobis debitorem fecit, non aliquid a nobis accipiendo, sed omnia promittendo.“ Et de verbis Apostoli (25): „ de-

(20) Lib. iv. cont. Iulianum cap. 3.
(21) Epist. cxliiv. ad Anast.
(22) Prima Secundae, quaest. cxiv. art. 4.

(23) Sess. vi. cap. 16.
(24) Enarrat. in Psalm. clix.
(25) Serm. nunc 158.

„ bitor, inquit, factus est Deus, non a nobis aliquid accipiendo, sed aliquid, quod ei placuit, promittendo.“ Eadem tradidere alii Patres.

Accedit ratio pedissequa: non enim alio quouis pacto Deus hominum debitor valet constitui, nisi quatenus rationi, et veritati maxime congruit ut sit fidelis, et stet promissis.

Deinde: quia bona nostra opera dignitatem quidem, ac proportionem cum aeterna mercede ob sanctificantem gratiam habent: ast nulli operanti merces ex iustitia debetur, nisi conductus fuerit, nisi pactum cum Domino intercesserit, nisi conuentione facta denarium diuorum persoluendi; uti in parabola Euangelica apud Matth. cap. xx. legere est. Haec tamen Dei promissio extrinseca est omnino; neque operibus illam pretii, ac valoris dignitatem tribuens, quam ab inhaerente iustitia habent.

Postremam conditionem ad meritum de condigno requisitam, nempe gratiam habitualement, Tridentina Synodus firmavit (26); eo quidem momento ducta, quod nullum meritum possit haberi nisi Christus „ tamquam caput in membra, et tamquam vitis in palmites in ipsos iustificatos virtutem influat.“

Cui quidem Conciliari resolutioni ratio theologica accedit: haereditas etenim non ad seruos, sed ad filios spectat: constituimur vero filii Dei adoptiui per gratiam. Insuper: inter gloriam et opera nostra nulla aequalitatis proportio est, nisi ob iustitiam inhaerentem. Item: iniquitas Deum inter et hominem diuidit, ac munerum impiorum odit, reprobaturque Dominus.

Iam vero his traditis perspicuum fit, septem has conditiones ad meritum de condigno esse necessarias. Ad meritum autem de condigno sufficit si bonum opus sit liberum, atque ex actuali gratia, et aliquo Dei amore veniat. Quum enim hoc meritum ex sola decentia, non ex operis dignitate consequatur, habitualis gratia ad illud minime desideratur: vnde et impij, qui se fide, spe, et charitate ad iustificationem disponunt, hanc tantum de congruo promerentur. Verum stat quandoque meritum de congruo cum gratia sanctificante; quum nempe iustus alijs gratiam promeretur, aut sibi donum finalis perseuerantiae; quae non ex iustitia, sed ex diuina liberalitate conferuntur.